

נאמר של נייר

לפני היות האדם ★ המועצה לריכוזי התרבות
והאמנות ★ אבסורד של מחבוש רוסי ★ האתיקה הלא-מכובדת
של אהרון אמיר ★ עומר ו' כ'יאם ואדווארד פיצג'ראלד

תרגום

דינוזאורים

סיפרה הראשון של הסופרת הקנרית מרגרט אטווד, כדומה לספריה האחרים, נוחת אטווד בספר זה את מכוון תחושות בנייהאנוש, ברגע השיא וראשית ההתמטטות שלהם, כאשר האדם הצליח להגיע לירח, בעוד שהשוכע והקטנוניות חונקים את נפשו עלי-אדמות.

אטווד מתייחסת למידהאנושי כמין העומד לפני הכחדתו, וכבר במוטו לסיפרה היא מצטטת מעיון הדינוזאורים של ביוון קורטזו: המאובנים הללו נותנים לנו את הסיכוי היחיד לראות את החיות שנכחדו בעת פעולתן ולחקור את התנהגותן, אם כי זהו מוחלט אשורי רק כאשר החיה מתה במסלולה והסכה למאובן בו במקרה...

את ניוון האנושות במחצית המאה העשרים פורשת אטווד באמצעות משולש גבר ושתי נשים: נת, אליזבת ולשיה. אליזבת ולשיה עובדות כמוזיאון היסטוריה של הטבע, ונת, עורכרין ליברלי כרימוס, בעלה של אליזבת ומאהבה של לשיה, מגשש כסומא באפלת המין האנושי. הרומן מוליך את הקורא, כאמצעות שלושה מונולוגים, השורים זה בזה, במכוון תחושותיהם של שלושת גיבורי המשולש.

לפני הכל נפתח באוקטובר 1976 אחרי שהמאהב של אליזבת ירה בראשו ומת. אליזבת, כימעט ואינה מתפקדת, נת חי חיו ומנסה להתאמץ עד כמה שאפשר לבוגרנותה של אליזבת. לשיה חיה עדיין עם מאהבה הקודם, ויליאם, שהוא מומחה בהנרסה סביבתית (בלום נתונים בסכנה שיטבעו בחרא של עצמם).

* מרגרט אטווד - לפני הכל; עברית: שלומית אביאסף-מונסון; הוצאת שוקן; 296 עמודים (כריכה קשה).

אטווד אורגת כרגישות נהדרת את נפשותיה הפועלות, על מעלותיהן וחסרונותיהן, בתלת-מימדיות הנרירה לסיפורת העשור האחרון בעולם. היא עורכת שלושה מסעות מקבילים אל נבכי נפשותיה הפועלות.

בהדרגה מתחיל להתפתח הרומן בין נת ולשיה (מדוע היא סועדת צהריים עם בעלה של אליזבת?). בהמשך, מבקש נת מלשיה שתוריד את בנותיו כמוסיאון ההיסטוריה של הטבע, שבו היא עובדת (במחלקה אחרת של המוסיאון, עובדת כמוזון אליזבת), במסגרת חיזורו: כאשר ביקש ממנה לעשות זאת, אמר שהן מאוד מתעניינות בדינוזאורים, אבל כרגע איננה מאמינה שהן כאלה...

הקשר בין נת ולשיה נרקם, בעוד: אליזבת, היא מוענת שלא איכפת לה מה הוא עושה, מי הן האהובות שלו, או כפי שהיא מנסחת זאת, כל זמן שהבנות מהגנות... אישיותה של לשיה, היא האחרונה הנחשפת לעיני הקורא. היא כתית-ערוכות למישפחה אוקראינית, צאצאה לעורכי הפוגרומים, ולמישפחה יהודית, של קורבנות הפוגרומים, ובלגילוג היא מעירה על שורשיה: היא היתה יכולה להיות מפורזת כיהודיה אמיתית רק אם אמה היתה יהודיה במקום אביה. מסתבר שהגן עובר דרך האם, כמו המוסלית...

לפני הכל ממשיך ומתאר את הניוון וההתפרקות של מיסגרת המישפחה, כאשר הנפשות הפועלות הולכות וניכנות לעומקן, ומציגות גלריה מעורבת של תחושות, מאותה התפרקות טוטאלית של בני המחצית השנייה של המאה העשרים, שאיבדו את הטעם לחייהם.

התפתחות ריקמת התחושות בין לשיה ונת, חושפת את קרש ההצלה של בני התקופה, את הדוכות התחושות שבינו ובינה. בעוד נת נקרע עדיין בין אחריותו לאליזבת ובין הודקקותו ללשיה, נת, שהולך ניכר מוזנו עובר עליו בנגרות של צעצועיילדים כתחליף לעיסוקו בפרקי ליטות, נדחק לעמדת אחריות, והדחפת אותו לשוב למיקצועו המקורי. בדומה לאחד מהדינוזאורים, שאחת מציפורני רגליו אינה נוגעת בקרקע, ושנועדה לכתק את מעי הטיף מוזנת אליזבת את ויליאם, מאהבה הקודם

של לשיה: אליזבת יודעת שתהיה זו הנאה ועומה לשכב עימו או אסילו לגלות לו את מה שלשמו באה לכאן...

נת עובר להתגורר עם לשיה, בעוד שאליזבת מתחילה לחשוף את ציפורני הנקם שלה, ויליאם אונס את לשיה (וגמרת?) היא אומרת בקול

סופרת אטווד החיה האנושית בהתנהגותה

צ'ונג'. האונס אינו מונע את לשיה, מלומר לנת: אני רוצה ילד ממך!

לפני הכל חושף לעומק את הנככים והמעמקים התהדרתיים של הנפשות הפועלות בו. את מורשת האמונות התפלות, ההתרחשויות המישפחתיות והשאפיות של כל אחד מהמשולש, המשולש מתנפץ כאשר מגיע שלב הגירושין, וכשיהה בין נת ואליזבת, מתחיל לצופן הגועל

נפש: 'אי אפשר בלי עורכי דיין? הוא שואל ואליזבת מחייבת: 'ולמרות זאת נת עדיין קרוע בין אהבתו לאחריותו החדשה, ולשיה מטיחה בפניו את האמת שלה, כדבר יחסיו עם אליזבת: 'יש לי חרשות בשבילך, אמר לשיה. אליזבת איננה זקוקה לשום תמיכה. אליזבת זקוקה לתמיכה בשם שזורה זקוקה לציציצים. עוד לא פגשתי מישהו הזקוק לתמיכה סחות מאליזבת...'

לשיה רוצה בדבר אחד: המשכיות, ולדות, כדי שהיא כבת-זממה לא תשווה לדינוזאורים שנכחדו מרצונם הם: היא תלד יצור קרמוני, זחל, מוטאנט בלשדו... אלא שלמרות שהיא הרה היא נקלעת לכרייה אחת, ברירת ההכחדה העצמית: היא תנעל את עצמה באחת מתיבות התצוגה, כשעל סניה מסיבה שעירה, היא תתחבא, הם לא יוציאוה משם...

לפני הכל, הוא סיפורם של נת ואליזבת החסרים סיפוק בחיים, ושניגודיהם מביאים להכחדתם של מאהביהם, כריס ולשיה. לפני הכל הוא סיפור מודרני, המעורר את הקורא לשאלות קיומיות עמוקות בבחירות רבה. חבל רק שהתרגום של 'שלוזמית אביאסף-מונסון' לקוי, החל משם הספר (שהיה צריך להיות החיים לפני היות האדם). על מתרגמת לדעת על הרידרס דייגסט ולא רידר דייגסט (עמ' 54) ועוד מישגים מוזרים ומשונים, כפי שמתרגמת זו מרצפת את הספר, שהכתיב בו אינו אחיד ושאר טעויות, שאין בכוחם לקלקל את הנאתו של הקורא.

שבוע

סנטורים

בעשר השנים האחרונות עלו ארצה בין יתר העולים מכרית-המועצות עשרות אם לא מאות גרפומנים, שמישרד-הקליטה מימן הוצאה לאור

האיש שמלווה את זבולון המר

החוויה הישראלית

זכה שרהינודי-התרבות, זבולון המר, ביתרון אחד על האדם הראשון (בדווגה של חוזה). במקום עלה תאנה אחד על ערוותו, יש לשרהינודי שני עלי-תאנה. העלה הראשון, מנכ"ל מישרד-החינוך והתרבות אליעזר שמואל, שהתברך בשתי תכונות: הוא חילוני ובן עדת מיוחה. כאשר קיבל לידיו המר את מישרד-החינוך, לפני יותר מחמש שנים, הותיר במישרתו את שמואל, אך כיפה (מילא בכיפות סרוגות) את כל העמלות הבכירות במישרד.

כמשך יותר מחמש שנים הפך זרם החינוך החילוני לסניף מסמורטט, וכימעט כלתי מתוקצב של החינוך הדתי. בעוד שבמרכזים חינוכיים חילוניים בארץ טרם התאמה מערכת-הלימודים לעידן המחשבים, הרי שכאשר נגנבים המחשבים בבית-הספר הדתי בנוש-עציון, מגיעים לשם כעבור שבוע מחשבים חדשים, לשימושם של התלמידים, המועדפים על השר המר.

בעוד שאליעזר שמואל עושה כמיטב יכולתו להגן על המעט שנתינו להגן עליו, הרי שעל-ההתאמה השני במישרד-החינוך, והמסוכן יותר, הוא מנהל האגף לתרבות במישרד וראש המועצה לתרבות-ולאמנות אבנר שליו, הנמצא בתפקידו זו השנה השלישית. שליו, שההישגים שהובילו אותו לרשת את

מנכ"ל-המועצה שליו גלגל בעגלת הכפיה הדתית

מקומה של לאה פורת המנוחה היו תפקידיו כראש ליכתו של רמטכ"ל מילחמת יום-הכיפורים. רב-אלוף דוד אלעזר המנוח, וכקצין-חינוך ראשי של צה"ל. כמילים אחרות, הוא מבצע פקודות ומדיניות, וזה התפקיד שאותו ממלא אבנר שליו באימפריה הפרטית של זבולון המר. כמשך קרוב לשלוש שנים שהוא מכהן בתפקידו, לא הותירה המועצה-לתרבות ולאמנות רישום כלשהו על התרבות הישראלית. שליו ומישרדו זכו להפוך את פרס ישראל מפרס ערבי לפרס פוליטי (ראה הענקתו לנעמי שמר).

מיפעל רכישת הספרים עבור הספריות הוא מיפעל קיקיוני, כאשר ישנו מי שדואג שלא להשחית את מוחות הקוראים בספריות הציבוריות כדיברייכפירה, רחמנא ליצלן, התיאטרון הישראלי ממשיך בשקומו, כאשר בימותיו חשופות יותר ויותר להצגות שנועדו להציל את התיאטרונים מפשיטת-דגל כלכלית. סכומי-עתק מועברים לכתבי-עת של מיסדר זאב ז'בוטינסקי, כתבי-עת שפירסומם נועד למען ההדר הרזיוניסטי. המועצה-לתרבות ולאמנות מתקצבת כמה כתבי-עת עדתיים, הרחוקים מלהביא כבוד כלשהו לעשייה התרבותית בישראל, מה עוד שכתבי-עת אלה, יוצרים פערים מחליאים, במקום לתסום את אלה

הקיימים. אבנר שליו עטף את עצמו במועצה ציבורית שרוב חבריה הם אלה הניונים מתקציב המועצה: עורכי כתבי-עת, מנהלי מוסיאונים, תיאטרונים וכו', כאשר ברור לכל שעל חברי מועצה אלה לאשר את כל שמציע להם שליו, אחרת יכורסם מעמדם ותקציבם. וכך מסייע שליו לניווט של התרבות הישראלית, כשהוא משמש גלגל חמישי לעגת הכפיה הרתית במערכת החינוך והתרבות בארץ.

אם מי מהקוראים קורא דיווחים מצרפת, על מעשיו ופעליו של שרה-התרבות הצרפתי כמימשל מיטראן, על היוזמות שלו בנושאי תרבות ופעלים יוצאים של תרבות, עשוי לחוש קינאה ולתהות כיצד קרה שעם הספר מתגמד בצורה שכזאת. אין ספק שהאשם בכך הוא אבנר שליו, ולא אחר. מאחר שאבנר שליו לא זכה לתרומה רבומה כלשהי לתרבות הישראלית, הוא אלמוני עבור הקוראים ושוחרי התרבות בישראל. אך לא קשה לזהות את שליו. בכל אחד מאירועי-התרבות בישראל שבהם מבקר שרה-החינוך והתרבות זבולון המר, נמצא גם גבר בזה, ממושקף, תבולט (עדיין) בהיעדר הכיפה על ראשו כפמליית השר. זה אבנר שליו, האיש (החילוני) המלווה את זבולון המר, וכשעות שהוא אינו מלווה את נותן לחמו, הוא תורם לניווט של התרבות הישראלית.